

Een leven in zwart-wit en kleur

Deze biografie is mede mogelijk gemaakt door bijdragen van:

Axiell database management te Maarssen
Gifted Art te Amsterdam
Hartenfonds te Rotterdam
Hans L. Hagenbeek, architect te Amsterdam
Stichting Will en Jan van Hoof

Productie en uitgave: Uitgeverij Eburon, Delft, www.eburon.nl
Omslag en grafisch ontwerp: Textcetera, Den Haag

Afbeelding op omslag: *Kermis* (1932)
Olieverf op doek, 70 x 60 cm. Foto Tom Haartsen.

Afbeelding binnenzijde: *Vreemde vogels* (1949-1959)
Kleurenets, 51 x 23,7 cm.

Afbeelding achterflap: *Diermotieven* (1956-1959)
Ets, 35,5 x 25,5 cm.

ISBN 978-94-6301-123-5

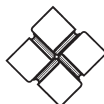
© 2018. A. Jurgens. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

HARRY VAN KRUININGEN

Een leven in
zwart-wit en kleur

BIOGRAFIE VAN EEN
SCHILDER EN GRAFICUS
1906-1996

ANNEMIEKE JURGENS

Eburon
Delft 2018

INHOUD

Inleiding	11
Leven en werk	13
De aanpak	14
Indeling van de biografie	15
Bronnen en vindplaatsen	16
(Her)waardering	17
1 Een leven voor de kunst en de politiek (1906-1945)	19
Een kleine familiegeschiedenis	20
Een jeugd vol zorgen	24
De intrede van Harry van Kruiningen in de politiek	25
Rie Lieuwen (1904-1986)	27
De politieke keuze van Rie	30
Pril geluk en huiselijke beslommeringen	31
Politiek geharrewar	36
Politieke tekeningen	39
Overleven in de crisisjaren	47
Amsterdam tijdens de crisis (1920-1940)	54
Kunstbeleid in de crisistijd	60
Voorzieningen voor kunstenaars	64
2 Een schilderscarrière (1928-1945)	67
Een veelbelovende start (1927-1934)	67
Nieuwe zakelijkheid in de mode	70
‘Met m’n tong tussen mijn tanden’ leren schilderen	75
De eerste exposities: De Onafhankelijken	78
Kunst S.O.S., een crisistoonstelling	84
Exposities in kunstzalen	85
Amsterdam als inspiratiebron	92
Kunstenaar zijn en blijven met steun van de Gemeente Amsterdam	96
Verblijf in Parijs 1938	100

3	Kunstenaar in het Verzet (1936-1945)	103
	De laatste exposities voor de oorlog en in de eerste oorlogsjaren	103
	Illegale activiteiten voor en tijdens de oorlog	108
	Inval van de Gestapo	111
	De oorlogsjaren 1943-1945	115
	De laatste loodjes van de oorlog	117
	Zuivering na de oorlog	119
	De tentoonstelling <i>Kunst in vrijheid</i> in het Rijksmuseum	122
4	Kentering in de kunst (1946-1956)	127
	De Federatie	129
	De rol van Van Kruiningen in de Federatieve ontwikkelingen	131
	Kunstenaars in het nauw	133
	De situatie van Van Kruiningen	137
	De groep 12 schilders	140
	Wat wil de kunst? De discussie in <i>De Waarheid</i>	144
	Vrij Beelden (1946-1953)	147
	De onderlinge verhoudingen in Vrij Beelden	151
	De relatie met Cobra	156
	Het Internationale Cultureel Centrum (ICC)	158
	Liga Nieuw Beelden (1955-1969)	160
	Le Canard (1950-1957)	164
	Een oud ambacht herontdekt: de lithografie	167
	De kinderboeken: verstrooiend en educatief	174
	Biblioefiele uitgaven van mythen en legenden	177
	Ovidius' <i>Metamorphosen</i>	178
	Het zonnelied van Achnaton	181
	Het Gilgamesjepos	183
	Heer Halewijn	185
	Nationale doorbraak en internationale furore	187
	Terug naar Zeeland: de watersnoodramp	193
	De kunstenaar op reis en thuis	197
	Definitieve keuze voor grafiek	198
5	De literatuur als inspiratiebron (1957-1975)	201
	De eerste etsen	202
	Opnieuw naar Zeeland: de Deltawerken	207
	De Academiejaren 1958-1971	214
	Oude en nieuwe technieken in de grafische kunst	216

Het Amsterdams Grafisch Atelier, een sociaal initiatief voor jonge grafici	220
'Kapitalistisch zakendoen' of 'épreuve d'artist'	221
Erkenning voor de graficus	222
De kroon op het werk: <i>Le Prix de la critique</i> (1962)	223
Nogmaals Gilgamesj: nu in etsen	226
Reis door 't Midden-Oosten	230
Het einde van een tijdperk: De Grafische 1912-1972	233
De vruchtbare jaren zeventig	236
De serie <i>Leven en Willekeur</i> , een kleine geschiedenis van Amsterdam in de vijftiende tot en met de negentiende eeuw	239
De tentoonstelling en de publicatie <i>Leven en Willekeur in Amsterdam</i>	245
De etsen <i>Minnebrieven van een franc-tireur Multatuli</i>	248
De publicatie <i>Twee en twintig etsen bij minnebrieven van een Franc-tireur - Multatuli</i>	251
De filosoof Spinoza	253
De etsen uit de serie Spinoza	255
De publicatie <i>Twee en twintig etsen van een brillleslijper Spinoza</i> (1975)	256
Enkele voorbeelden van Bijbelcitaten uit de publicatie	258
De eerste tentoonstelling van de Spinoza-serie	261
Tentoonstellingen in galeries	264
Arti et Amicitiae	266
Een nieuwe stap in het persoonlijk leven	268
Reizen naar de USSR	269
Tentoonstelling in Moskou	270
De laatste reis naar de USSR en Centraal Azië	273
Beschouwing van de periode 1958-1975	275
6 De fascinatie voor het leven (1976-1986)	277
Het leven onder de microscoop	278
De eerste levensvormen	280
Het ontstaan van het leven zoals door Harry van Kruiningen opgevat en verbeeld	281
<i>Evolutie</i> (1977-1978)	287
<i>Het ontstaan van de seksualiteit</i> (1980)	291
<i>Volvox</i> (1986)	294
Tentoonstellingen van de etsen over algen	300

7	Terug naar de schilderkunst (1987-1996)	303
	<i>Grafiek Nu</i> : herwaardering van de grafische kunsten	304
	Tentoonstellingen in de laatste levensjaren	307
	De kunstverkopen en de opbrengsten	308
	Radio-interview <i>Een leven lang</i>	310
	Weer achter de schildersezels	311
	Het Rosa Spierhuis	314
	Slot	317
8	De waardering van de kunstenaar Harry van Kruiningen	319
	Stromingen, stijlen en technieken	320
	De waardering van de schilderijen uit het interbellum	321
	De schilderijen uit Vrij Beelden	327
	De schilderijen uit de laatste tien levensjaren	329
	De ontwikkeling van de waardering voor de prenten	331
	Toenemende belangstelling voor werk op papier	337
	Samenvatting	337
9	Epiloog: Een levensverhaal in zwart-wit en kleur	341
	Noten	347
	Bijlage 1 Tentoonstellingen	377
	Verantwoording afbeeldingen	399
	Bibliografie	406
	Gebuurde afkortingen	406
	Archieven	406
	Publicaties van H. van Kruiningen	409
	Secundaire literatuur	411
	Personenregister	433
	Dankwoord	437
	Over de auteur	439

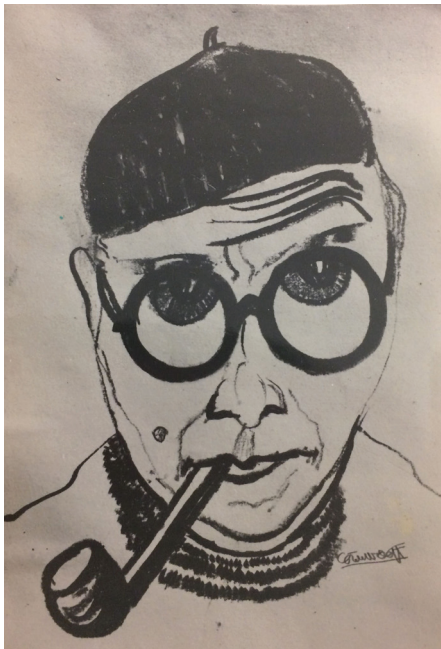
INLEIDING

Harry van Kruiningen was een volle neef van mijn moeder, dus mijn achterneef. Ik ben opgegroeid tussen zijn schilderijen en grafiek, die bij mijn ouders thuis de wanden sierden. Mijn moeder las mij voor uit zijn kinderboeken *De apen van mijnheer Pimpermeijer* en *Eekje Hoorn*.

In mijn herinnering was hij niet zo groot: 1.73 m. volgens zijn paspoort. Omdat hij altijd voorovergebogen stond, oogde hij kleiner. Hij was slank, en ongelofelijk sterk. Dat was hij geworden door het zware werk als graficus; hij bediende zijn eigen drukpersen. Hij had grijsblauwe ogen die schuilgingen achter een grote bril. Op foto's uit de jaren twintig en dertig is hij ook al te zien met bril, met een opvallend rond montuur. Zijn vriend en graficus Cor de Wolff tekende hem met dit en andere kenmerkende attributen (afb. 1). De schilder Ger Gerrits maakte ook een tekening van Van Kruiningen met alpinopet en bril (afb. 2). Hij had borstelige wenkbrauwen “waar je een potlood op kon leggen”, volgens een van de door mij geïnterviewde personen. Aan zijn uiterlijk was hij niet te herkennen als kunstenaar. Hij was geen bohémientype, hij ging meestal netjes gekleed in corduroybroek en een jasje, met dikwijls een krant in zijn zak. Op een foto van het bestuur van kunstenaarsvereniging De Onafhankelijken draagt hij zelfs een chique driedelig pak met stropdas en glimmend gepoetste schoenen (afb. 3). Het enige artistieke aan zijn verschijning was de baret die hij altijd droeg wanneer hij naar buiten ging. Zijn zwarte, later grijze haren waren steevast achterovergekamd. Zijn handen waren altijd vies, zaten onder de verf of waren zwart van de etsgrond of inkt. Ze waren niet meer schoon te krijgen. Hij had een opgeruimd karakter, was goedlachs en in gezelschap praatte hij honderduit. Hij zat vol verhalen die hij smakelijk vertelde. Gerlof Zijlstra, hoofd van de afdeling Culturele Zaken van de gemeente Hilversum, die op 6 januari 1985 een expositie in Theater 't Spant te Bussum opende, had vooraf een gesprek met Van Kruiningen. Zijlstra's verzuchting spreekt boekdelen: “De pen heb ik opgeborgen, het schrijfblok bleef gesloten, mijn hand bleek niet vaardig genoeg, mijn geest niet alert genoeg om het rappe proza van de schilder/graficus, de talrijke ontboezemingen, anekdotes slechts, maar ten

dele te vangen in leesbaar vertaalde notities.” Volgens een nicht, die dikwijls bij echtpaar Van Kruiningen logeerde, was hij thuis, alleen met zijn vrouw Rie of *en petite famille*, zwijgzaam. Hij was een echte familieman en net als zijn echtgenote Rie Lieuwen hield hij ervan familie of vrienden te ontvangen of te bezoeken. Tijdens deze bezoeken hielden Harry en Rie, dikwijls een lofzang op de verworvenheden van de Sovjet-Unie. Tot ver in de jaren vijftig waren zij overtuigde communisten. Zo konden zij ook enthousiast vertellen over hun reizen naar de USSR en Centraal-Azië. Tot op hoge leeftijd kwam hij bij mij op bezoek, onder andere om te kijken of ik een schilderij, dat ik van hem had gekocht, wel goed had opgehangen of om het een nieuwe vernislaag te geven.

Toen Harry van Kruiningen in 1996 overleed liet hij een collectie van honderd schilderijen en een grote verzameling grafiek na. Ulco Janssen, zijn enige zoon, wist niet goed wat hij met de nalatenschap van zijn vader aan moest. Keurig verpakt stonden de schilderijen en de mappen met grafiek in een kamertje op zolder. De beelden en maskers, die Van Kruiningen had gemaakt, stonden verspreid door het huis en ingepakt in de schuur. Tot Ulco in 2013 mij vroeg om de biografie van zijn vader te schrijven en de collectie te inventariseren. Ulco overleed echter kort na de start van het onderzoek, hij heeft de biografie niet meer kunnen lezen, evenmin als zijn vrouw Irene Hagen die drie jaar later stierf.

1. Cor de Wolff, *Portret Harry van Kruiningen* z.j. (foto RKD).

2. Ger Gerrits, *Jansen van Kruiningen*, z.j. (foto RCE).

3. Bestuur van de Onafhankelijken 1937 (zittend tweede van links H. van Kruiningen.) Fotograaf onbekend. Foto uit archief H. van Kruiningen.

Leven en werk

Deze biografie volgt de ontwikkeling van Harry van Kruiningen van jongeman met kunstenaarsaspiraties uit een kleinburgerlijk milieu tot gewaardeerd kunstenaar van bescheiden welstand. Hij werd in 1906 geboren als Janssen, een veel voorkomende achternaam, die hij inwisselde voor het schilderspseudoniem Van Kruiningen, genoemd naar zijn Zeeuwse geboorteplaats. Zijn voornamen Henri Adelbert had hij al eerder vereenvoudigd tot Harry. Als jongeman had hij slechts één streven en dat was kunstschilder worden. Alles in zijn leven was erop gericht om dat doel te bereiken. De eerste helft van zijn leven voerde hij continu strijd tegen armoede. Uit de nagelaten herinneringen van zijn vrouw Rie, die zij op hoge leeftijd op schrift stelde, krijgen we een indruk van de huiselijke situatie, en de politieke en economische omstandigheden van voor de oorlog. In interviews in 1981 en 1983 vertelde Van Kruiningen over de problemen die hij – evenals vele collega-kunstenaars – het hoofd moest bieden in de crisisjaren en na de oorlog. Toen hij in 1958 werd benoemd tot docent aan de Academie voor Beeldende Kunsten te Arnhem waren de financiële zorgen voorbij.

Via Van Kruiningens levensgeschiedenis ontmoeten we zijn generatiegenoten, schildervrienden met dezelfde idealen. In monografieën over zijn kunstvrienden Willy Boers (1905-1978) en Chris Beekman (1887-1964) komen we vermeldingen tegen die licht werpen op Van Kruiningens leven en ontwikkeling als kunstenaar, terwijl we hem in publicaties van historicus en communist Ger Harmsen terugvinden als linkse activist en verzetsman. De historica Carry van Lakerveld heeft in een interview hem veel biografische feiten en belevenissen weten te ontfoetselen, zoals over zijn daden in het Verzet. Dat er geheimen in zijn levensverhaal overblijven, die ik niet heb kunnen ontsluiten,

zou Harry van Kruiningen vast hebben gewaardeerd en erom hebben geglimlacht: als het erom ging verhalen te verzinnen en zijn toehoorders iets op de mouw te spelden, was hij de beste. Dat is ook de reden dat we zijn uitspraken soms met een korreltje zout moeten nemen.

Van Kruiningens kunstwerken, in het bijzonder zijn grafiek van na de oorlog, tonen zijn verbondenheid met mens en maatschappij, van het heden en in het verleden. Van Kruiningen was een verteller, zowel in zijn dagelijks bestaan als in zijn werk. In zijn verhalen uitte hij zijn betrokkenheid bij de hoofdpersonen die dikwijls slachtoffer waren van omstandigheden waaraan zij geen schuld hadden. Of het betrof recalcitrante individuen die door hun opstandigheid tegen burgerlijke moraal, godsdienst of overheid in de problemen raakten. Van Kruiningen vertelde hun lotgevallen in beelden die de moed of de wanhoop van de getroffenen, de wreedheid van de heersers óf de willekeur van het noodlot weergaven. In zijn werk kon hij zijn fantasie de vrije loop laten en verhalen vertellen over de onderwerpen die hem na aan het hart lagen: onrecht en onmacht, natuur en stad. Hij was een harde werker, die tot op hoge leeftijd doorging met experimenteren, zich vernieuwen in de kunst. In een televisieprogramma van het Humanistisch Verbond uit 1978 ziet men hem op 72-jarige leeftijd nog met een groot nieuw project bezig over 'het ontstaan van het leven'. Dit werden zijn laatste series: *Het ontstaan van het leven* (1976), *Het ontstaan van de seksualiteit* (1980) en *Het spel van ei en zaadcel [...]* *Volvox* (1986). Daarna ging hij als graficus met pensioen en schilderde hij alleen nog.

De aanpak

Bij het schrijven van Van Kruiningens biografie stond ik voor een dilemma bij het kiezen van een invalshoek. Hoe kon Van Kruiningen geplaatst worden als kunstenaar? Hem positioneren als vertegenwoordiger van een generatie, een 'typisch kind van zijn tijd', zou hem onrecht aandoen. Daarvoor was hij te individualistisch. Zeker als graficus lapte hij alle contemporaine stromingen aan zijn laars. Hij ging zijn eigen weg, koos zijn eigen stijl en bepaalde zelf zijn onderwerpen. Dat laatste deed hij al in zijn schilderijen in de trant van de nieuwe zakelijkheid tijdens het interbellum. Zijn olieverven van aquaria en onder-water-werelden uit die tijd waren uniek.

Harry van Kruiningen was van 1926 tot 1958 lid van de Communistische Partij van Nederland (CPN), maar hij liet zich weinig gelegen liggen aan de 'voorschriften' van de Partij voor zogenaamde socialistisch realistische kunst. Kunst maken voor arbeiders vond hij nogal iets ingewikkelds, verklaarde hij

in het interview met Van Lakerveld. Hij gaf er de voorkeur aan zijn maatschappelijk engagement op een andere manier uit te drukken, namelijk door een medium te kiezen dat ook voor arbeiders betaalbaar was: de prent.

Van Kruiningen was altijd van mening dat zijn werk voor zich moest spreken. In 1962 kreeg hij de prestigieuze *Prijs der Nederlandse Critici (Le Prix de la critique)* van *L'Association Internationale des Critiques d'Art* (AICA). Bij de prijsuitreiking in 1963, op de hem aangeboden tentoonstelling in de Lakenhal te Leiden, ontving hij vele loftuitingen van zijn recensenten. In zijn dankwoord stak hij de draak met zijn critici, die volgens hem meer betekenis legden in zijn werk dan hijzelf: "Toen zij het zagen, zag ik het ook." Van Kruiningen was hier te bescheiden. In zijn werk legde hij meer betekenis dan alleen de lijnen en de kleuren doen vermoeden. De door hem bewonderde personen, zowel auteurs als historische figuren, hebben duidelijke sporen in zijn werk achtergelaten. De ideeën, die hij met hen deelde, verwerkte hij in zijn etsen. Van Kruiningen heeft zich echter altijd verzet tegen de kwalificatie van zijn werk als illustratie. "Ik ben geen illustrator van boeken, ik wens vrije kunstenaar te zijn en te blijven. [...] Ook zonder één woord tekst moet de prent het doen of niet", verklaarde hij in een interview in *Het Parool*.

Inzicht in zijn leven leidt tot meer begrip van het werk. Mijn keuze viel op de aanpak om de feiten in zijn leven te verbinden met zijn kunstvormen. In opeenvolgende perioden van zijn bestaan koos Van Kruiningen voor verschillende stijlen, materialen en technieken. In de biografie kan de lezer zien dat zijn keuzes steeds een gevolg waren van de situatie waarin hij verkeerde. Dat leven en werk van Harry van Kruiningen nauw samenhangen, blijkt uit de geraadpleegde bronnen. Zo kan zijn leven in vijf perioden worden verdeeld naar de belangrijkste persoonlijke ontwikkelingen en de overheersende kunstuitingen.

Indeling van de biografie

1906-1945: Een leven voor de kunst en de politiek

Voor de oorlog wordt zijn leven in hoge mate bepaald door een politieke verbondenheid met de CPN, waarbinnen hij de meest linkse zijde kiest. Zijn politieke bezigheden als activist en fel satiricus met de tekenpen gaan hand in hand met zijn opkomst als realistisch schilder van grote stukken in de trant van de nieuwe zakelijkheid.

1936-1945: Kunstenaar in het Verzet

Vanaf 1936 doet Van Kruiningen mee aan illegale activiteiten in het verzet tegen het opkomend nazisme in Duitsland. In 1936 is hij deelnemer aan de

protesttentoonstelling *De Olympiade onder Dictatuur* (D.O.O.D.). Hij helpt onderduikers, maakt valse papieren en brengt vluchtelingen naar veiliger oorden. Tegelijkertijd probeert hij zijn naam als serieus kunstschilder te vestigen en doet hij tot 1942 mee aan tentoonstellingen van De Onafhankelijken en Sint Lucas, maar ook tweemaal in Duitsland.

1946-1956: Kentering in de kunst

De rode draad in zijn leven en werk is zijn engagement. Hij kiest voor een meer algemeen maatschappelijke betrokkenheid en wordt actief lid van kunstenaarsverenigingen die hem de mogelijkheid bieden te strijden voor een betere positie van de kunstenaar. In zijn schilderkunst voert abstractie de hoofdtoon. Hij stapt over naar de grafiek: de kleurenlitho.

1957-1975: De literatuur als inspiratiebron

Zijn maatschappijvisie en zijn denkbeelden over autoriteit, gezag en godsdienst draagt hij uit via etsen. Als bron van inspiratie neemt hij auteurs met wie hij de kritische standpunten deelt. Tegelijkertijd verwerkt hij in zijn grafische kunst, zwart-wit- en kleurenetsen, gebeurtenissen en personages die zijn medegevoel en sympathie wekken vanwege de strijd tegen onrecht en willekeur.

1976-1985: De fascinatie voor het leven

In de vierde periode laat hij felle aanklachten achterwege en verdiept hij zich in het ontstaan van het leven, een evolutionair proces waaraan volgens hem geen God te pas is gekomen. Zijn maatschappelijk engagement leidt nu tot een meer humanistische levensvisie. Deze visie is terug te vinden in de vele (kleur)etsen over de kleinste eenheden van leven, de microben en de algen als bronnen van ons ontstaan.

1986-1996: Terug naar de schilderkunst

In de laatste fase in zijn leven schildert hij uitsluitend. Hij woont in het Rosa Spierhuis te Laren, maar is nog steeds actief en opent zelf zijn tentoonstellingen. In 1994 maakt hij op 88-jarige leeftijd zijn laatste schilderij: *Stad bij avond*, een schilderij over een ets heen. De laatste expositie die hij bijwoont, is in 1995 in het Rosa Spierhuis. In juni 1996 overlijdt hij.

Bronnen en vindplaatsen

Voor het onderzoek naar het leven en werk van Harry van Kruiningen zijn er drie ingangen: 1. Het oeuvre van de kunstenaar, 2. De primaire bronnen en 3. De secundaire literatuur. Het kunstenaarsoeuvre omvat ongeveer achthonderd bladen grafiek en tweehonderd schilderijen die aanwezig zijn in musea en bij particulieren, onder wie de Erven, zijn twee kleinzoons. Verder

zijn er de publicaties van de kunstenaar zelf: bibliothele uitgaven met originele litho's en etsen, catalogi met foto's van etsen en zijn zeven kinderboeken. Ook laat hij mozaïekwanden en -beelden, maskers en ander keramisch werk na, en stoffen bedrukt met litho's. In een archiefdoos bij de Erven van Kruiningen bevinden zich enkele documenten en foto's van de kunstenaar, schriftelijk materiaal afkomstig van familie en vrienden en de negen schriftjes met herinneringen van zijn vrouw Rie Lieuwen.

De kunstenaarsnetwerken waarvan hij deel uitmaakte vormen een belangrijk facet van zijn ontwikkeling. In diverse (openbare) archieven waren relevante stukken te vinden. Een zoekactie op de naam Janssen door de databank van de Centrale Inlichtingendienst over de jaren 1919-1940 heeft – tegen mijn verwachting in – niets opgeleverd.

Kunsthistorische en historische literatuur vormden mijn secundaire bronnen. Een belangrijke bron was de doctoraalscriptie van Susan de Loor. Ze analyseerde zijn schilderijen en grafiek, ordende ze naar onderwerp en techniek, en stelde een voorlopige oevrecatalogus samen. De secundaire werken omvatten vele catalogi (ca. 180) en recensies (ca. 475) van en over exposities. Ze zijn onder andere belangrijk voor de waardering van zijn werk. Alle bronnen vindt de lezer terug in de bibliografie.

(Her)waardering

In 1985 vertelde Van Kruiningen met trots voor de NOS-radio dat bij duizenden mensen etsen van hem aan de muur hingen. Anno 2018 zijn vele van deze etsen van de wand genomen en op een veiling beland. Regelmatig ontvang ik via de website, www.harryvankruiningen.nl, e-mails met de vraag: “van mijn moeder, ouders erfde ik een prent, maar wat stelt die voor en wat is de waarde?” De kunstliefhebbers die de litho's en etsen kochten zijn opgevolgd door een jongere generatie die weinig tot niets weet over de grafiek van Harry van Kruiningen. Maar er zijn ook fervente verzamelaars van zijn werk die graag de veilingen afstruinen op zoek naar bijzondere exemplaren. Vanuit een andere, wetenschappelijke hoek, is er belangstelling voor zijn werk: 22 kunsthistorici, historici, microbiologen en andere wetenschappers, hebben essays geschreven over hun favoriete kunstwerk van Van Kruiningen voor de oevrecatalogus *Op zoek naar waarheid en schoonheid* (2018).

Annemieke Jurgens

5 mei 2018